๕. จมฺมกฺขนฺธโก

๑๔๗. โสณโกฬิวิสวตฺถุ

๒๔๒. เตนสมเยน พุทฺโธ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต ฯ เตน โข ปน สมเยน ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร อสีติยา คามสหสฺเสสุ อิสฺสริยาธิปจฺจํ รชฺชํ กาเรติ ฯ เตน โข ปน สมเยน จมฺปายํ โสโณ นาม โกฬิวิโส [โกฬิวีโส (สี.)]เสฏฺฐิปุตฺโต สุขุมาโล โหติ ฯ ตสฺส ปาทตเลสุ โลมานิ ชาตานิ โหนฺติ ฯ อถ โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ตานิ อสีติ คามิกสหสฺสานิ สนฺนิปาตาเปตฺวา เกนจิเทว กรณีเยน โสณสฺส โกฬิวิสสฺส สนฺติเก ทูตํ ปาเหสิ – อาคจฺฉตุ โสโณ, อิจฺฉามิ โสณสฺส อาคตนฺติ ฯ อถ โข โสณสฺส โกฬิวิสสฺส มาตาปิตโร โสณํ โกฬิวิสํ เอตทโวจุํ – ‘‘ราชา เต, ตาต โสณ, ปาเท ทกฺขิตุกาโม ฯ มา โข ตฺวํ, ตาต โสณ, เยน ราชา เตน ปาเท อภิปฺปสาเรยฺยาสิ ฯ รญฺโญ ปุรโต ปลฺลงฺเกน นิสีท ฯ นิสินฺนสฺส เต ราชา ปาเท ทกฺขิสฺสตี’’ติ ฯ อถ โข โสณํ โกฬิวิสํ สิวิกาย อาเนสุํ ฯ อถ โข โสโณ โกฬิวิโส เยน ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ราชานํ มาคธํ เสนิยํ พิมฺพิสารํ อภิวาเทตฺวา รญฺโญ ปุรโต ปลฺลงฺเกน นิสีทิ ฯ อทฺทสา โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร โสณสฺส โกฬิวิสสฺส ปาทตเลสุ โลมานิ ชาตานิ ฯ อถ โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร ตานิ อสีติ คามิกสหสฺสานิ ทิฏฺฐธมฺมิเก อตฺเถ อนุสาสิตฺวา อุยฺโยเชสิ – ‘‘ตุมฺเห ขฺวตฺถ, ภเณ, มยา ทิฏฺฐธมฺมิเก อตฺเถ อนุสาสิตา; คจฺฉถ, ตํ ภควนฺตํ ปยิรุปาสถ; โส โน ภควา สมฺปรายิเก อตฺเถ อนุสาสิสฺสตี’’ติ ฯ

อถ โข ตานิ อสีติ คามิกสหสฺสานิ เยน คิชฺฌกูโฏ ปพฺพโต เตนุปสงฺกมิํสุ ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สาคโต ภควโต อุปฏฺฐาโก โหติ ฯ อถ โข ตานิ อสีติ คามิกสหสฺสานิ เยนายสฺมา สาคโต เตนุปสงฺกมิํสุ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สาคตํ เอตทโวจุํ – ‘‘อิมานิ, ภนฺเต, อสีติ คามิกสหสฺสานิ อิธูปสงฺกนฺตานิ ภควนฺตํ ทสฺสนาย; สาธุ มยํ, ภนฺเต, ลเภยฺยาม ภควนฺตํ ทสฺสนายา’’ติ ฯ ‘‘เตน หิ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต มุหุตฺตํ อิเธว ตาว โหถ, ยาวาหํ ภควนฺตํ ปฏิเวเทมี’’ติ ฯ อถ โข อายสฺมา สาคโต เตสํ อสีติยา คามิกสหสฺสานํ ปุรโต เปกฺขมานานํ ปาฏิกาย นิมุชฺชิตฺวา ภควโต ปุรโต อุมฺมุชฺชิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘อิมานิ, ภนฺเต, อสีติ คามิกสหสฺสานิ อิธูปสงฺกนฺตานิ ภควนฺตํ ทสฺสนาย; ยสฺส ทานิ, ภนฺเต, ภควา กาลํ มญฺญตี’’ติ ฯ ‘‘เตน หิ ตฺวํ, สาคต, วิหารปจฺฉายายํ อาสนํ ปญฺญเปหี’’ติ ฯ ‘‘เอวํ, ภนฺเต’’ติ โข อายสฺมา สาคโต ภควโต ปฏิสฺสุณิตฺวา ปีฐํ คเหตฺวา ภควโต ปุรโต นิมุชฺชิตฺวา เตสํ อสีติยา คามิกสหสฺสานํ ปุรโต เปกฺขมานานํ ปาฏิกาย อุมฺมุชฺชิตฺวา วิหารปจฺฉายายํ อาสนํ ปญฺญเปติ ฯ อถ โข ภควา วิหารา นิกฺขมิตฺวา วิหารปจฺฉายายํ ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ ฯ อถ โข ตานิ อสีติ คามิกสหสฺสานิ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิํสุ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิํสุ ฯ อถ โข ตานิ อสีติ คามิกสหสฺสานิ อายสฺมนฺตํเยว สาคตํ สมนฺนาหรนฺติ, โน ตถา ภควนฺตํ ฯ อถ โข ภควา เตสํ อสีติยา คามิกสหสฺสานํ เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย อายสฺมนฺตํ สาคตํ อามนฺเตสิ – ‘‘เตน หิ ตฺวํ, สาคต, ภิยฺโยโสมตฺตาย อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อิทฺธิปาฏิหาริยํ ทสฺเสหี’’ติ ฯ ‘‘เอวํ, ภนฺเต’’ติ โข อายสฺมา สาคโต ภควโต ปฏิสฺสุณิตฺวา เวหาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา อากาเส อนฺตลิกฺเข จงฺกมติปิ, ติฏฺฐติปิ, นิสีทติปิ, เสยฺยมฺปิ กปฺเปติ, ธูมายติปิ [ธูปายติปิ (สี.), ปธูปายติปิ (สฺยา.)]ปชฺชลติปิ, อนฺตรธายติปิ ฯ อถ โข อายสฺมา สาคโต อากาเส อนฺตลิกฺเข อเนกวิหิตํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อิทฺธิปาฏิหาริยํ ท

เสฺสตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘สตฺถา เม, ภนฺเต, ภควา; สาวโกหมสฺมิฯ สตฺถา เม, ภนฺเต, ภควา; สาวโกหมสฺมี’’ติฯ อถ โข ตานิ อสีติ คามิกสหสฺสานิ ‘‘อจฺฉริยํ วต โภ! อพฺภุตํ วต โภ! สาวโกปิ นาม เอวํ มหิทฺธิโก ภวิสฺสติ, เอวํ มหานุภาโว, อโห นูน สตฺถา’’ติ ภควนฺตํเยว สมนฺนาหรนฺติ, โน ตถา อายสฺมนฺตํ สาคตํฯ

อถ โข ภควา เตสํ อสีติยา คามิกสหสฺสานํ เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย อนุปุพฺพิํ กถํ กเถสิ, เสยฺยถิทํ – ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ , กามานํ อาทีนวํ โอการํ สํกิเลสํ, เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิฯ ยทา เต ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺเต, มุทุจิตฺเต, วินีวรณจิตฺเต, อุทคฺคจิตฺเต, ปสนฺนจิตฺเต, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ – ทุกฺขํ, สมุทยํ, นิโรธํ, มคฺคํฯ เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํ อปคตกาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคเณฺหยฺย, เอวเมวํ เตสํ อสีติยา คามิกสหสฺสานํ ตสฺมิํเยว อาสเน วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ – ‘‘ยํกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพํ ตํ นิโรธธมฺม’’นฺติฯ เต ทิฏฺฐธมฺมา ปตฺตธมฺมา วิทิตธมฺมา ปริโยคาฬฺหธมฺมา ติณฺณวิจิกิจฺฉา วิคตกถํกถา เวสารชฺชปฺปตฺตา อปรปฺปจฺจยา สตฺถุสาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจุํ – ‘‘อภิกฺกนฺตํ, ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ, ภนฺเตฯ เสยฺยถาปิ, ภนฺเต, นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุเชฺชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิเกฺขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปโชฺชตํ ธาเรยฺย – ‘‘จกฺขุมโนฺต รูปานิ ทกฺขนฺตี’’ติ, เอวเมวํ ภควตา อเนกปริยาเยน ธโมฺม ปกาสิโตฯ เอเต มยํ, ภนฺเต, ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามฯ ธมฺมญฺจ, ภิกฺขุสงฺฆญฺจฯ อุปาสเก โน ภควา ธาเรตุ อชฺชตเคฺค ปาณุเปเต สรณํ คเต’’ติฯ

โสณสฺส ปพฺพชฺชา

๒๔๓. อถ โข โสณสฺส โกฬิวิสสฺส เอตทโหสิ ‘‘ยถา ยถา โข อหํ ภควตา ธมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํ; ยํนูนาหํ เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺย’’นฺติฯ อถ โข ตานิ อสีติ คามิกสหสฺสานิ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกมิํสุฯ อถ โข โสโณ โกฬิวิโส อจิรปกฺกเนฺตสุ เตสุ อสีติยา คามิกสหเสฺสสุ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข โสโณ โกฬิวิโส ภควนฺตํ เอตทโวจ – ‘‘ยถา ยถาหํ, ภนฺเต, ภควตา ธมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํฯ อิจฺฉามหํ, ภนฺเต, เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตุํฯ ปพฺพาเชตุ มํ, ภนฺเต, ภควา’’ติฯ อลตฺถ โข โสโณ โกฬิวิโส ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อลตฺถ อุปสมฺปทํฯ อจิรุปสมฺปโนฺน จปนายสฺมา โสโณ สีตวเน วิหรติฯ ตสฺส อจฺจารทฺธวีริยสฺส จงฺกมโต ปาทา ภิชฺชิํสุฯ จงฺกโม โลหิเตน ผุโฏ โหติ, เสยฺยถาปิ ควาฆาตนํฯ [อิโต ปรํ ยาว อิมสฺส วตฺถุสฺส อวสานํ ตาว ปาโฐ อ. นิ. ๖.๕๕ อาทโย]อถ โข อายสฺมโต โสณสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตโกฺก อุทปาทิ – ‘‘เย โข เกจิ ภควโต สาวกา อารทฺธวีริยา วิหรนฺติ, อหํ เตสํ อญฺญตโรฯ อถ จ ปน เม นานุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติฯ สํวิชฺชนฺติ โข ปน เม กุเล โภคา; สกฺกา โภเค จ ภุญฺชิตุํ, ปุญฺญานิ จ กาตุํฯ ยํนูนาหํ หีนายาวตฺติตฺวา โภเค จ ภุเญฺชยฺยํ, ปุญฺญานิ จ กเรยฺย’’นฺติฯ อถ โข ภควา อายสฺมโต โสณสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย – เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมิเญฺชยฺย เอวเมว – คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต อนฺตรหิโต สีตวเน ปาตุรโหสิฯ อถ โข

ภควา สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ เสนาสนจาริกํ อาหิณฺฑโนฺต เยนายสฺมโต โสณสฺส จงฺกโม เตนุปสงฺกมิฯ อทฺทสา โข ภควา อายสฺมโต โสณสฺส จงฺกมํ โลหิเตน ผุฏฺฐํ, ทิสฺวาน ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘กสฺส นฺวายํ, ภิกฺขเว, จงฺกโม โลหิเตน ผุโฏฺฐ, เสยฺยถาปิ ควาฆาตน’’นฺติ? ‘‘อายสฺมโต, ภเนฺต, โสณสฺส อจฺจารทฺธวีริยสฺส จงฺกมโต ปาทา ภิชฺชิํสุฯ ตสฺสายํ จงฺกโม โลหิเตน ผุโฏฺฐ, เสยฺยถาปิ ควาฆาตน’’นฺติฯ

อถ โข ภควา เยนายสฺมโต โสณสฺส วิหาโร เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญเตฺต อาสเน นิสีทิฯ อายสฺมาปิ โข โสโณ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ โสณํ ภควา เอตทโวจ – ‘‘นนุ เต, โสณ, รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตโกฺก อุทปาทิ – ‘เย โข เกจิ ภควโต สาวกา อารทฺธวีริยา วิหรนฺติ, อหํ เตสํ อญฺญตโรฯ อถ จ ปน เม นานุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติฯ สํวิชฺชนฺติ โข ปน เม กุเล โภคา; สกฺกา โภเค จ ภุญฺชิตุํ, ปุญฺญานิ จ กาตุํฯ ยํนูนาหํ หีนายาวตฺติตฺวา โภเค จ ภุเญฺชยฺยํ, ปุญฺญานิ จ กเรยฺย’’’นฺติ? ‘‘เอวํ, ภเนฺต’’ติ ฯ ‘‘ตํ กิํ มญฺญสิ, โสณ, กุสโล ตฺวํ ปุเพฺพ อคาริกภูโต วีณาย ตนฺติสฺสเร’’ติ? ‘‘เอวํ, ภเนฺต’’ติฯ ‘‘ตํ กิํ มญฺญสิ, โสณ, ยทา เต วีณาย ตนฺติโย อจฺจายตา โหนฺติ, อปิ นุ เต วีณา ตสฺมิํ สมเย สรวตี วา โหติ, กมฺมญฺญา วา’’ติ? ‘‘โน เหตํ, ภเนฺต’’ติฯ ‘‘ตํ กิํ มญฺญสิ, โสณ, ยทา เต วีณาย ตนฺติโย อติสิถิลา โหนฺติ, อปิ นุ เต วีณา ตสฺมิํ สมเย สรวตี วา โหติ, กมฺมญฺญา วา’’ติ? ‘‘โน เหตํ, ภเนฺต’’ติฯ ‘‘ตํ กิํ มญฺญสิ, โสณ, ยทา เต วีณาย ตนฺติโย เนว อจฺจายตา โหนฺติ นาติสิถิลา, สเม คุเณ ปติฏฺฐิตา, อปิ นุ เต วีณา ตสฺมิํ สมเย สรวตี วา โหติ, กมฺมญฺญา วา’’ติ? ‘‘เอวํ, ภเนฺต’’ติฯ ‘‘เอวเมว โข, โสณ, อจฺจารทฺธวีริยํ อุทฺธจฺจาย สํวตฺตติ , อติลีนวีริยํ โกสชฺชาย สํวตฺตติฯ ตสฺมาติห ตฺวํ, โสณ, วีริยสมตํ อธิฏฺฐห, อินฺทฺริยานญฺจ สมตํ ปฏิวิชฺฌ, ตตฺถ จ นิมิตฺตํ คณฺหาหี’’ติฯ ‘‘เอวํ, ภเนฺต’’ติ โข อายสฺมา โสโณ ภควโต ปจฺจโสฺสสิฯ อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ โสณํ อิมินา โอวาเทน โอวทิตฺวา – เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมิเญฺชยฺย เอวเมว – สีตวเน อายสฺมโต โสณสฺส สมฺมุเข อนฺตรหิโต คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต ปาตุรโหสิฯ อถ โข อายสฺมา โสโณ อปเรน สมเยน วีริยสมตํ อธิฏฺฐาสิ, อินฺทฺริยานญฺจ สมตํ ปฏิวิชฺฌิ, ตตฺถ จ นิมิตฺตํอคฺคเหสิฯ อถ โข อายสฺมา โสโณ, เอโก วูปกโฏฺฐ อปฺปมโตฺต อาตาปี ปหิตโตฺต วิหรโนฺต, น จิรเสฺสว – ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ – ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิเฏฺฐว ธเมฺม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิฯ ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายา’ติ อภิญฺญาสิฯ อญฺญตโร จ ปนายสฺมา โสโณ อรหตํ อโหสิฯ

๒๔๔. อถ โข อายสฺมโต โสณสฺส อรหตฺตปฺปตฺตสฺส เอตทโหสิ – ‘‘ยํนูนาหํ ภควโต สนฺติเก อญฺญํ พฺยากเรยฺย’’นฺติฯ อถ โข อายสฺมา โสโณ เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข อายสฺมา โสโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ – โย โส, ภเนฺต, ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทโตฺถ ปริกฺขีณภวสโญฺญชโน สมฺมทญฺญา วิมุโตฺต, โส ฉฏฺฐานานิ อธิมุโตฺต โหติ – เนกฺขมฺมาธิมุโตฺต โหติ, ปวิเวกาธิมุโตฺต โหติ, อพฺยาปชฺชาธิมุโตฺต โหติ, อุปาทานกฺขยาธิมุโตฺต โหติ, ตณฺหกฺขยาธิมุโตฺต โหติ , อสโมฺมหาธิมุโตฺต โหติฯ

‘‘สิยา โข ปน, ภเนฺต, อิเธกจฺจสฺส อายสฺมโต เอวมสฺส – ‘เกวลํ สทฺธามตฺตกํ นูน อยมายสฺมา นิสฺสาย เนกฺขมฺมาธิมุตฺโต’ติ, น โข ปเนตํ, ภเนฺต, เอวํ ทฏฺฐพฺพํฯ ขีณาสโว, ภเนฺต, ภิกฺขุ, วุสิตวา, กตกรณีโย, กรณียมตฺตานํ อสมนุปสฺสโนฺต กตสฺส วา ปฏิจยํ ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา เนกฺขมฺมาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา เนกฺขมฺมาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา เนกฺขมฺมาธิมุตฺโต โหติฯ

‘‘สิยา โข ปน, ภเนฺต, อิเธกจฺจสฺส อายสฺมโต เอวมสฺส – ‘ลาภสกฺการสิโลกํ นูน อยมายสฺมา นิกามยมาโน ปวิเวกาธิมุตฺโต’ติฯ น โข ปเนตํ, ภเนฺต, เอวํ ทฏฺฐพฺพํฯ ขีณาสโว, ภเนฺต, ภิกฺขุ, วุสิตวา, กตกรณีโย, กรณียมตฺตานํ [กรณียํ อตฺตโน (องฺคุตฺตรปาฬิยํ)] อสมนุปสฺสโนฺต กตสฺส วา ปฏิจยํ, ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา ปวิเวกาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา ปวิเวกาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา ปวิเวกาธิมุตฺโต โหติฯ

‘‘สิยา โข ปน, ภเนฺต, อิเธกจฺจสฺส อายสฺมโต เอวมสฺส – ‘สีลพฺพตปรามาสํ นูน อยมายสฺมา สารโต ปจฺจาคจฺฉโนฺต อพฺยาปชฺชาธิมุตฺโต’ติฯ น โข ปเนตํ, ภเนฺต, เอวํ ทฏฺฐพฺพํฯ ขีณาสโว, ภเนฺต, ภิกฺขุ, วุสิตวา, กตกรณีโย, กรณียมตฺตานํ อสมนุปสฺสโนฺต กตสฺส วา ปฏิจยํ, ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา อพฺยาปชฺชาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา อพฺยาปชฺชาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา อพฺยาปชฺชาธิมุตฺโต โหติฯ

‘‘ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา อุปาทานกฺขยาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา อุปาทานกฺขยาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา อุปาทานกฺขยาธิมุตฺโต โหติฯ

‘‘ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา ตณฺหกฺขยาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา ตณฺหกฺขยาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา ตณฺหกฺขยาธิมุตฺโต โหติฯ

‘‘ขยา ราคสฺส วีตราคตฺตา อสโมฺมหาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โทสสฺส วีตโทสตฺตา อสโมฺมหาธิมุตฺโต โหติ, ขยา โมหสฺส วีตโมหตฺตา อสโมฺมหาธิมุตฺโต โหติฯ

‘‘เอวํ สมฺมา วิมุตฺตจิตฺตสฺส, ภเนฺต, ภิกฺขุโน ภุสา เจปิ จกฺขุวิเญฺญยฺยา รูปา จกฺขุสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติฯ อมิสฺสีกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ, ฐิตํ, อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสติฯ ภุสา เจปิ โสตวิเญฺญยฺยา สทฺทา…เป.… ฆานวิเญฺญยฺยา คนฺธา… ชิวฺหาวิเญฺญยฺยา รสา… กายวิเญฺญยฺยา โผฏฺฐพฺพา… มโนวิเญฺญยฺยา ธมฺมา มนสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ; อมิสฺสีกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ, ฐิตํ, อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสติฯ เสยฺยถาปิ, ภเนฺต, เสโล ปพฺพโต อจฺฉิโทฺท อสุสิโร เอกคฺฆโน, ปุรตฺถิมาย เจปิ ทิสาย อาคเจฺฉยฺย ภุสา วาตวุฏฺฐิ, เนว นํ สงฺกเมฺปยฺย น สมฺปกเมฺปยฺย น สมฺปเวเธยฺย; ปจฺฉิมาย เจปิ ทิสาย อาคเจฺฉยฺย ภุสา วาตวุฏฺฐิ…เป.… อุตฺตราย เจปิ ทิสาย…เป.… ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย อาคเจฺฉยฺย ภุสา วาตวุฏฺฐิ, เนว นํ สงฺกเมฺปยฺย น สมฺปกเมฺปยฺย น สมฺปเวเธยฺย, เอวเมว โข, ภเนฺต, เอวํ สมฺมา วิมุตฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน ภุสา เจปิ จกฺขุวิเญฺญยฺยา รูปา จกฺขุสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ; อมิสฺสีกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ, ฐิตํ, อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสติฯ ภุสา เจปิ โสตวิเญฺญยฺยา สทฺทา…เป.… ฆานวิเญฺญยฺยา คนฺธา… ชิวฺหาวิเญฺญยฺยา รสา… กายวิเญฺญยฺยา โผฏฺฐพฺพา… มโนวิเญฺญยฺยา ธมฺมา มนสฺส อาปาถํ

อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ; อมิสฺสีกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ, ฐิตํ, อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสตี''ติฯ

เนกฺขมฺมํอธิมุตฺตสฺส, ปวิเวกญฺจ เจตโส;
อพฺยาปชฺชาธิมุตฺตสฺส, อุปาทานกฺขยสฺส จฯ

ตณฺหกฺขยาธิมุตฺตสฺส , อสโมฺมหญฺจ เจตโส;
ทิสฺวา อายตนุปฺปาทํ, สมฺมา จิตฺตํ วิมุจฺจติฯ

ตสฺสสมฺมาวิมุตฺตสฺส, สนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน;
กตสฺส ปฏิจโย นตฺถิ, กรณียํ น วิชฺชติฯ

เสโล ยถา เอกคฺฆโน, วาเตน น สมีรติ;
เอวํ รูปา รสา สทฺทา, คนฺธา ผสฺสา จ เกวลาฯ

อิฏฺฐา ธมฺมา อนิฏฺฐา จ, น ปเวเธนฺติ ตาทิโน;
ฐิตํ จิตฺตํ วิปฺปมุตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสตีติฯ

โสณโกฬิวิสวตฺถุ นิฏฺฐิตํฯ

๑๔๘. ทิคุณาทิอุปาหนปฏิเกฺขโป

๒๔๕. อถ โข ภควา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ''เอวํ โข, ภิกฺขเว, กุลปุตฺตา อญฺญํ พฺยากโรนฺติ, อโตฺถ จ วุโตฺต, อตฺตา จ อนุปนีโตฯ อถ จ, ปนิเธกเจฺจ โมฆปุริสา หสมานกํ, มเญฺญ, อญฺญํ พฺยากโรนฺติ, เต ปจฺฉา วิฆาตํ อาปชฺชนฺตี''ติฯ อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ โสณํ อามเนฺตสิ – ''ตฺวํ โขสิ, โสณ, สุขุมาโลฯ อนุชานามิ เต, โสณ, เอกปลาสิกํ อุปาหน''นฺติฯ ''อหํ โข, ภเนฺต, อสีติสกฏวาเห หิรญฺญํ โอหาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, สตฺตหตฺถิกญฺจ อนีกํฯ อถาหํ ภเนฺต เอกปลาสิกํ เจ อุปาหนํ ปริหริสฺสามิ, ตสฺส เม ภวิสฺสนฺติ วตฺตาโร 'โสโณ โกฬิวิโส อสีติสกฏวาเห หิรญฺญํ โอหาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, สตฺตหตฺถิกญฺจ อนีกํฯ โส ทานายํ เอกปลาสิกาสุ อุปาหนาสุ สโตฺต'ติฯ สเจ ภควา ภิกฺขุสงฺฆสฺส อนุชานิสฺสติ อหมฺปิ ปริภุญฺชิสฺสามิ; โน เจ ภควา ภิกฺขุสงฺฆสฺส อนุชานิสฺสติ, อหมฺปิ น ปริภุญฺชิสฺสามี''ติฯ อถ โข ภควา เอตสฺมิํ นิทาเน เอตสฺมิํ ปกรเณ ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ''อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอกปลาสิกํ อุปาหนํฯ น, ภิกฺขเว, ทิคุณา อุปาหนา ธาเรตพฺพาฯ น ติคุณา อุปาหนา ธาเรตพฺพาฯ น คุณงฺคุณูปาหนา [คณงฺคณูปาหนา (พหูสุ)] ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา''ติฯ

ทิคุณาทิอุปาหนปฏิเกฺขโป นิฏฺฐิโตฯ

๑๔๙. สพฺพนีลิกาทิปฏิเกฺขโป

๒๔๖. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สพฺพนีลิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ...เป.... สพฺพปีติกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ... สพฺพโลหิติกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ... สพฺพมญฺชิฏฺฐิ

กา [สพฺพมเณฺชฏฺฐิกา (ก.)] อุปาหนาโย ธาเรนฺติ … สพฺพกณฺหา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ… สพฺพมหารงฺครตฺตา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ… สพฺพมหานามรตฺตา อุปาหนาโย ธาเรนฺติฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ, ‘‘เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโน’’ติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ น, ภิกฺขเว, สพฺพนีลิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา…เป…. น สพฺพปีติกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น สพฺพโลหิติกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น สพฺพมญฺชิฏฺฐิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น สพฺพกณฺหา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น สพฺพมหารงฺครตฺตา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น สพฺพมหานามรตฺตา อุปาหนา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู นีลกวทฺธิกา [วฏฺฏิกา (สี.)] อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, ปีตกวทฺธิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, โลหิตกวทฺธิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, มญฺชิฏฺฐิกวทฺธิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, กณฺหวทฺธิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, มหารงฺครตฺตวทฺธิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, มหานามรตฺตวทฺธิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ, ‘‘เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโน’’ติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ น, ภิกฺขเว, นีลกวทฺธิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา…เป…. น ปีตกวทฺธิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น โลหิตกวทฺธิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น มญฺชิฏฺฐิกวทฺธิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น กณฺหวทฺธิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น มหารงฺครตฺตวทฺธิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น มหานามรตฺตวทฺธิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ขลฺลกพทฺธา […พนฺธา (ก.)] อุปาหนาโย ธาเรนฺติ…เป…. ปุฏพทฺธา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, ปาลิคุณฺฐิมา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, ตูลปุณฺณิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ , ติตฺติรปตฺติกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, เมณฺฑวิสาณวทฺธิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, อชวิสาณวทฺธิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, วิจฺฉิกาฬิกา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, โมรปิญฺฉ [โมรปิญฺช (สี. สฺยา.)] ปริสิพฺพิตา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, จิตฺรา อุปาหนาโย ธาเรนฺติฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ, ‘‘เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโน’’ติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ น, ภิกฺขเว , ขลฺลกพทฺธา อุปาหนา ธาเรตพฺพา…เป…. น ปุฏพทฺธา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น ปาลิคุณฺฐิมา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น ตูลปุณฺณิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น ติตฺติรปตฺติกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น เมณฺฑวิสาณวทฺธิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น อชวิสาณวทฺธิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น วิจฺฉิกาฬิกา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น โมรปิญฺฉปริสิพฺพิตา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น จิตฺรา อุปาหนา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สีหจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ…เป…. พฺยคฺฆจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, ทีปิจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, อชินจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, อุทฺทจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, มชฺชารจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, กาฬกจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนาโย ธาเรนฺติ, ลุวกจมฺมปริกฺขฏา [อุลูกจมฺมปริกฺขฏา (โยชนา)] อุปาหนาโย ธาเรนฺติฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ, ‘‘เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโน’’ติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ น, ภิกฺขเว, สีหจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนา ธาเรตพฺพา…เป…. น พฺยคฺฆจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น ทีปิจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น อชินจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น อุทฺทจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนา

ธาเรตพฺพา, น มชฺชารจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น กาฬกจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนา ธาเรตพฺพา, น ลุวกจมฺมปริกฺขฏา อุปาหนา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติฯ

สพฺพนีลิกาทิปฏิเกฺขโป นิฏฺฐิโตฯ

๑๕๐. โอมุกฺกคุณงฺคุณูปาหนานุชานนา

๒๔๗. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ, อญฺญตเรน ภิกฺขุนา ปจฺฉาสมเณนฯ อถ โข โส ภิกฺขุ ขญฺชมาโน ภควนฺตํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธิฯ อทฺทสา โข อญฺญตโร อุปาสโก คุณงฺคุณูปาหนา อาโรหิตฺวา ภควนฺตํ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวา อุปาหนา อาโรหิตฺวา เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เยน โส ภิกฺขุ เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ อภิวาเทตฺวา เอตทโวจ – ‘‘กิสฺส, ภเนฺต, อโยฺย ขญฺชตี’’ติ ? ‘‘ปาทา เม, อาวุโส, ผลิตา’’ติ [ผาลิตาติ (ก.)]ฯ ‘‘หนฺท, ภเนฺต, อุปาหนาโย’’ติฯ ‘‘อลํ , อาวุโส, ปฏิกฺขิตฺตา ภควตา คุณงฺคุณูปาหนา’’ติฯ ‘‘คณฺหาเหตา, ภิกฺขุ, อุปาหนาโย’’ติฯ อถ โข ภควา เอตสฺมิํ นิทาเน เอตสฺมิํ ปกรเณ ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, โอมุกฺกํ คุณงฺคุณูปาหนํฯ น, ภิกฺขเว, นวา คุณงฺคุณูปาหนา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

โอมุกฺกคุณงฺคุณูปาหนานุชานนา นิฏฺฐิตาฯ

๑๕๑. อชฺฌาราเม อุปาหนปฏิเกฺขโป

๒๔๘. เตน โข ปน สมเยน ภควา อโชฺฌกาเส อนุปาหโน จงฺกมติฯ สตฺถา อนุปาหโน จงฺกมตีติ, เถราปิ ภิกฺขู อนุปาหนา จงฺกมนฺติฯ ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู, สตฺถริ อนุปาหเน จงฺกมมาเน, เถเรสุปิ ภิกฺขูสุ อนุปาหเนสุ จงฺกมมาเนสุ, สอุปาหนา จงฺกมนฺติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู, สตฺถริ อนุปาหเน จงฺกมมาเน, เถเรสุปิ ภิกฺขูสุ อนุปาหเนสุ จงฺกมมาเนสุ, สอุปาหนา จงฺกมิสฺสนฺตี’’ติฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว, ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู, สตฺถริ อนุปาหเน จงฺกมมาเน, เถเรสุปิ ภิกฺขูสุ อนุปาหเนสุ จงฺกมมาเนสุ, สอุปาหนา จงฺกมนฺตี’’ติ? ‘‘สจฺจํ, ภควา’’ติฯ วิครหิ พุโทฺธ ภควา…เป.… ‘‘กถญฺหิ นาม เต, ภิกฺขเว, โมฆปุริสา, สตฺถริ อนุปาหเน จงฺกมมาเน, เถเรสุปิ ภิกฺขูสุ อนุปาหเนสุ จงฺกมมาเนสุ, สอุปาหนา จงฺกมิสฺสนฺติฯ อิเม หิ นาม, ภิกฺขเว , คิหี โอทาตวตฺถวสนกา อภิชีวนิกสฺส สิปฺปสฺส การณา อาจริเยสุ สคารวา สปฺปติสฺสา สภาควุตฺติกา วิหริสฺสนฺติฯ อิธ โข ตํ, ภิกฺขเว, โสเภถ, ยํ ตุเมฺห เอวํ สฺวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา อาจริเยสุ อาจริยมเตฺตสุ อุปชฺฌาเยสุ อุปชฺฌายมเตฺตสุ อคารวา อปฺปติสฺสา อสภาควุตฺติกา [สคารวา สคฺคติสฺสา สภาควุตฺติกา (ก.)] วิหเรยฺยาถฯ เนตํ, ภิกฺขเว, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘น, ภิกฺขเว, อาจริเยสุ อาจริยมเตฺตสุ อุปชฺฌาเยสุ อุปชฺฌายมเตฺตสุ อนุปาหเนสุ จงฺกมมาเนสุ สอุปาหเนน จงฺกมิตพฺพํฯ โย จงฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส ฯ น จ, ภิกฺขเว, อชฺฌาราเม อุปาหนา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

๒๔๙. เตนโข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน ปาทขิลาพาโธ โหติฯ ตํ ภิกฺขู ปริคฺคเหตฺวา อุจฺจารมฺปิ ปสฺสาวมฺปิ นิกฺขาเมนฺติฯ อทฺทสา โข ภควา เสนาสนจาริกํ อาหิณฺฑนฺโต เต ภิกฺขู ตํ ภิกฺขุํ ปริคฺคเหตฺวา อุจฺจารมฺปิปสฺสาวมฺปิ นิกฺขาเมนฺเต, ทิสฺวาน เยน เต ภิกฺขู เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขู เอตทโวจ – ‘‘กึ อิมสฺส, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อาพาโธ’’ติ? ‘‘อิมสฺส, ภนฺเต, อายสฺมโต ปาทขิลาพาโธ; อิมํ มยํ ปริคฺคเหตฺวา อุจฺจารมฺปิ ปสฺสาวมฺปิ นิกฺขาเมมา’’ติฯ อถ โข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ‘‘อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ยสฺส ปาทา วา ทุกฺขา, ปาทา วา ผลิตา, ปาทขิโล วา อาพาโธ [ปาทขิลาพาโธ วา (สฺยา.)]อุปาหนํ ธาเรตุ’’นฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อโธเตหิ ปาเทหิ มญฺจมฺปิ ปีฐมฺปิ อภิรุหนฺติ; จีวรมฺปิ เสนาสนมฺปิ ทุสฺสติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ‘อิทานิ มญฺจํ วา ปีฐํ วา อภิรุหิสฺสามี’’ติ อุปาหนํ ธาเรตุนฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู รตฺติยา อุโปสถคฺคมฺปิ สนฺนิสชฺชมฺปิ คจฺฉนฺตา อนฺธกาเร ขาณุมฺปิ กณฺฏกมฺปิ อกฺกมนฺติ; ปาทา ทุกฺขา โหนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, อชฺฌาราเม อุปาหนํ ธาเรตุํ, อุกฺกํ, ปทีปํ, กตฺตรทณฺฑนฺติฯ

อชฺฌาราเม อุปาหนปฏิเกฺขโป นิฏฺฐิโตฯ

๑๕๒. กฏฺฐปาทุกาทิปฏิเกฺขโป

๒๕๐. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย กฏฺฐปาทุกาโย อภิรุหิตฺวา อโชฺฌกาเส จงฺกมนฺติ, อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา ขฏขฏสทฺทา, อเนกวิหิตํ ติรจฺฉานกถํ กเถนฺตา, เสยฺยถิทํ [อิมา ติรจฺฉานกถาโย ปาจิ. ๕๐๘; ที. นิ. ๑.๗; ม. นิ. ๒.๒๒๓; สํ. นิ. ๕.๑๐๘๐; อ. นิ. ๑๐.๖๙ อาทโย]– ราชกถํ, โจรกถํ, มหามตฺตกถํ, เสนากถํ, ภยกถํ, ยุทฺธกถํ, อนฺนกถํ, ปานกถํ, วตฺถกถํ, สยนกถํ, มาลากถํ, คนฺธกถํ, ญาติกถํ, ยานกถํ, คามกถํ, นิคมกถํ, นครกถํ, ชนปทกถํ, อิตฺถิกถํ [อิตฺถิกถํ ปุริสกถํ (ก.)], สูรกถํ, วิสิขากถํ, กุมฺภฏฺฐานกถํ , ปุพฺพเปตกถํ, นานตฺตกถํ, โลกกฺขายิกํ, สมุทฺทกฺขายิกํ, อิติภวาภวกถํ อิติ วา; กีฏกมฺปิ อกฺกมิตฺวา มาเรนฺติ, ภิกฺขูปิ สมาธิมฺหา จาเวนฺติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป.… เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย กฏฺฐปาทุกาโย อภิรุหิตฺวา อโชฺฌกาเส จงฺกมิสฺสนฺติ, อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา ขฏขฏสทฺทา อเนกวิหิตํ ติรจฺฉานกถํ กเถนฺตา, เสยฺยถิทํ – ราชกถํ, โจรกถํ…เป.… อิติภวาภวกถํ อิติ วา, กีฏกมฺปิ อกฺกมิตฺวา มาเรสฺสนฺติ, ภิกฺขูปิ สมาธิมฺหา จาเวสฺสนฺตี’’ติฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… ‘‘สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว, ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย กฏฺฐปาทุกาโย อภิรุหิตฺวา อโชฺฌกาเส จงฺกมนฺติ, อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา ขฏขฏสทฺทา, อเนกวิหิตํ ติรจฺฉานกถํ กเถนฺตา, เสยฺยถิทํ, – ราชกถํ, โจรกถํ…เป.… อิติภวาภวกถํ อิติ วา, กีฏกมฺปิ อกฺกมิตฺวา มาเรนฺติ, ภิกฺขูปิ สมาธิมฺหา จาเวนฺตี’’ติ? ‘‘สจฺจํ, ภควา’’ติ…เป.… วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ‘‘น, ภิกฺขเว, กฏฺฐปาทุกา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา’’ติฯ

อถ โข ภควา ราชคเห ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา เยน พาราณสี เตน จาริกํ ปกฺกามิฯ อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน เยน พาราณสี ตทวสริฯ ตตฺร สุทํ ภควา พาราณสิยํ วิหรติ อิสิปตเน มิคทาเยฯ เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู – ภควตา กฏฺฐปาทุกา ปฏิกฺขิตฺตาติ – ตาลตรุเณ เฉทาเปตฺวา ตาลปตฺตปาทุกาโย ธาเรนฺติ; ตานิ ตาลตรุณานิ ฉินฺนานิ มิลายนฺติฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ''กถญฺหิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ตาลตรุเณ เฉทาเปตฺวา ตาลปตฺตปาทุกาโย ธาเรสฺสนฺติ; ตานิ ตาลตรุณานิ ฉินฺนานิ มิลายนฺติ; เอกินฺทฺริยํ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชีวํ วิเหเฐนฺตี''ติฯ อโสฺสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขิยฺยนฺตานํ วิปาเจนฺตานํฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป…. ''สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว, ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ตาลตรุเณ เฉทาเปตฺวา ตาลปตฺตปาทุกาโย ธาเรนฺติ; ตานิ ตาลตรุณานิ ฉินฺนานิ มิลายนฺตี''ติ? สจฺจํ ภควาติฯ วิครหิ พุทฺโธ ภควา…เป…. กถญฺหิ นาม เต, ภิกฺขเว, โมฆปุริสา ตาลตรุเณ เฉทาเปตฺวา ตาลปตฺตปาทุกาโย ธาเรสฺสนฺติ; ตานิ ตาลตรุณานิ ฉินฺนานิ มิลายนฺติฯ ชีวสญฺญิโน หิ, ภิกฺขเว, มนุสฺสา รุกฺขสฺมิํฯ เนตํ, ภิกฺขเว, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป…. วิครหิตฺวา ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ''น, ภิกฺขเว, ตาลปตฺตปาทุกา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา''ติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู 'ภควตา ตาลปตฺตปาทุกา ปฏิกฺขิตฺตา'ติ เวฬุตรุเณ เฉทาเปตฺวา เวฬุปตฺตปาทุกาโย ธาเรนฺติฯ ตานิ เวฬุตรุณานิ ฉินฺนานิ มิลายนฺติฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ''กถญฺหิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา เวฬุตรุเณ เฉทาเปตฺวา เวฬุปตฺตปาทุกาโย ธาเรสฺสนฺติฯ ตานิ เวฬุตรุณานิ ฉินฺนานิ มิลายนฺติฯ เอกินฺทฺริยํ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชีวํ วิเหเฐนฺตี''ติฯ อโสฺสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขิยฺยนฺตานํ วิปาเจนฺตานํฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป…. ชีวสญฺญิโน หิ, ภิกฺขเว, มนุสฺสา รุกฺขสฺมิํ…เป…. น, ภิกฺขเว, เวฬุปตฺตปาทุกา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติฯ

๒๕๑. อถ โข ภควา พาราณสิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา เยน ภทฺทิยํ เตน จาริกํ ปกฺกามิฯ อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน เยน ภทฺทิยํ ตทวสริฯ ตตฺร สุทํ ภควา ภทฺทิเย วิหรติ ชาติยา วเนฯ เตน โข ปน สมเยน ภทฺทิยา ภิกฺขู อเนกวิหิตํ ปาทุกมณฺฑนานุโยคมนุยุตฺตา วิหรนฺติ, ติณปาทุกํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, มุญฺชปาทุกํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, ปพฺพชปาทุกํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, หินฺตาลปาทุกํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, กมลปาทุกํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, กมฺพลปาทุกํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, ริญฺจนฺติ อุเทฺทสํ ปริปุจฺฉํ อธิสีลํ อธิจิตฺตํ อธิปญฺญํฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา…เป…. เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ''กถญฺหิ นาม ภทฺทิยา ภิกฺขู อเนกวิหิตํ ปาทุกมณฺฑนานุโยคมนุยุตฺตา วิหริสฺสนฺติ, ติณปาทุกํ กริสฺสนฺติปิ การาเปสฺสนฺติปิ, มุญฺชปาทุกํ กริสฺสนฺติปิ การาเปสฺสนฺติปิ, ปพฺพชปาทุกํ กริสฺสนฺติปิ การาเปสฺสนฺติปิ, หินฺตาลปาทุกํ กริสฺสนฺติปิ การาเปสฺสนฺติปิ, กมลปาทุกํ กริสฺสนฺติปิ การาเปสฺสนฺติปิ, กมฺพลปาทุกํ กริสฺสนฺติปิ การาเปสฺสนฺติปิ, ริญฺจิสฺสนฺติ อุเทฺทสํ ปริปุจฺฉํ อธิสีลํ อธิจิตฺตํ อธิปญฺญ''นฺติฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป…. ''สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว, ภทฺทิยา ภิกฺขู อเนกวิหิตํ ปาทุกมณฺฑนานุโยคมนุยุตฺตา วิหรนฺติ, ติณปาทุกํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ…เป…. ริญฺจนฺติ อุเทฺทสํ ปริปุจฺฉํ อธิสีลํ อธิจิตฺตํอธิปญฺญ''นฺติ? ''สจฺจํ, ภควา''ติฯ วิครหิ พุทฺโธ ภควา…เป…. ''กถญฺหิ นาม เต, ภิกฺขเว, โมฆปุริสา อเนกวิหิตํ ปาทุกมณฺฑนานุโยคมนุยุตฺตา วิหริสฺสนฺติ, ติณปาทุกํ กริสฺสนฺติปิ การาเปสฺสนฺติปิ…เป…. ริญฺจิสฺสนฺติ อุเทฺทสํ ปริปุจฺฉํ อธิสีลํ อธิจิตฺตํ อธิปญฺญํฯ เนตํ, ภิกฺขเว, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป…. วิครหิตฺวา…เป…. ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ – ''น, ภิกฺขเว, ติณ

ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น มุญฺชปาทุกา ธาเรตพฺพา, น ปพฺพชปาทุกา ธาเรตพฺพา, น หินฺตาล ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น กมลปาทุกา ธาเรตพฺพา , น กมฺพลปาทุกา ธาเรตพฺพา, น โสวณฺณมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น รูปิยมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น มณิมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น เวฬุริยมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น ผลิกมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น กํสมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น กาจมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น ติปุมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น สีสมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพา, น ตมฺพโลหมยา ปาทุกา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ น จ, ภิกฺขเว, กาจิ สงฺกมนิยา ปาทุกา ธาเรตพฺพาฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, ติโสฺส ปาทุกา ธุวฏฺฐานิยา อสงฺกมนิยาโย – วจฺจปาทุกํ, ปสฺสาวปาทุกํ, อาจมนปาทุก’’นฺติฯ

๒๕๒. อถ โข ภควา ภทฺทิเย ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา เยน สาวตฺถิ เตน จาริกํ ปกฺกามิฯ อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน เยน สาวตฺถิ ตทวสริฯ ตตฺร สุทํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเมฯ เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อจิรวติยา นทิยา คาวีนํ ตรนฺตีนํ วิสาเณสุปิ คณฺหนฺติ, กณฺเณสุปิ คณฺหนฺติ, คีวายปิ คณฺหนฺติ, เฉปฺปาปิ คณฺหนฺติ, ปิฏฺฐิมฺปิ อภิรุหนฺติ, รตฺตจิตฺตาปิ องฺคชาตํ ฉุปนฺติ, วจฺฉตริมฺปิ โอคาเหตฺวา มาเรนฺติฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘กถญฺหิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา คาวีนํ ตรนฺตีนํ วิสาเณสุปิ คเหสฺสนฺติ…เป.… เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโน’’ติฯ อโสฺสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขิยฺยนฺตานํ วิปาเจนฺตานํฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ…เป.… สจฺจํ กิร, ภิกฺขเว,…เป.… สจฺจํ ภควาติ…เป.… วิครหิตฺวา…เป.… ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘น, ภิกฺขเว, คาวีนํ วิสาเณสุ คเหตพฺพํ, น กณฺเณสุ คเหตพฺพํ, น คีวาย คเหตพฺพํ, น เฉปฺปาย คเหตพฺพํ, น ปิฏฺฐิ อภิรุหิตพฺพา ฯ โย อภิรุเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ น จ, ภิกฺขเว, รตฺตจิเตฺตน องฺคชาตํ ฉุปิตพฺพํฯ โย ฉุเปยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสฯ น วจฺฉตรี มาเรตพฺพาฯ โย มาเรยฺย, ยถาธโมฺม กาเรตโพฺพ’’ติฯ

กฏฺฐปาทุกาทิปฏิเกฺขโป นิฏฺฐิโตฯ

๑๕๓. ยานาทิปฏิเกฺขโป

๒๕๓. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ยาเนน ยายนฺติ, อิตฺถิยุเตฺตนปิ ปุริสนฺตเรน, ปุริสยุเตฺตนปิ อิตฺถนฺตเรนฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘เสยฺยถาปิ คงฺคามหิยายา’’ติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ น, ภิกฺขเว, ยาเนน ยายิตพฺพํ ฯ โย ยาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติฯ เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ โกสเลสุ ชนปเท สาวตฺถิํ คจฺฉเนฺต ภควนฺตํ ทสฺสนาย อนฺตรามเคฺค คิลาโน โหติฯ อถ โข โส ภิกฺขุ มคฺคา โอกฺกมฺม อญฺญตรสฺมิํ รุกฺขมูเล นิสีทิฯ มนุสฺสา ตํ ภิกฺขุํ ทิสฺวา เอตทโวจุํ – ‘‘กหํ, ภเนฺต, อโยฺย คมิสฺสตี’’ติ? ‘‘สาวตฺถิํ โข อหํ, อาวุโส, คมิสฺสามิ ภควนฺตํ ทสฺสนายา’’ติฯ ‘‘เอหิ, ภเนฺต, คมิสฺสามา’’ติฯ ‘‘นาหํ, อาวุโส, สโกฺกมิ, คิลาโนมฺหี’’ติฯ ‘‘เอหิ, ภเนฺต, ยานํ อภิรุหา’’ติฯ ‘‘อลํ, อาวุโส, ปฏิกฺขิตฺตํ ภควตา ยาน’’นฺติ กุกฺกุจฺจายโนฺต ยานํ นาภิรุหิฯ อถ โข โส ภิกฺขุ สาวตฺถิํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิฯ ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, คิลานสฺส ยานนฺติฯ อถ โข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ – ‘‘อิตฺถิยุตฺตํ นุ โข ปุริสยุตฺตํ นุ โข’’ติ? ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อนุชานามิ , ภิกฺขเว, ปุริสยุตฺตํ หตฺถวฏฺฏกนฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน ยานุคฺฆาเตน พาฬฺหตรํ อผาสุ อโหสิฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สิวิกํ ปาฏงฺกินฺติฯ

ยานาทิปฏิเกฺขโป นิฏฺฐิโตฯ

๑๕๔. อุจฺจาสยนมหาสยนปฏิเกฺขโป

๒๕๔. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺจาสยนมหาสยนานิ ธาเรนฺติ, เสยฺยถิทํ – อาสนฺทิํ, ปลฺลงฺกํ, โคนกํ, จิตฺตกํ, ปฏิกํ, ปฏลิกํ, ตูลิกํ, วิกติกํ, อุทฺธโลมิํ [อุนฺทโลมิํ (ก.), อุทฺท โลมิํ (ก.)], เอกนฺตโลมิํ, กฏฺฏิสฺสํ, โกเสยฺยํ , กุตฺตกํ, หตฺถตฺถรํ, อสฺสตฺถรํ, รถตฺถรํ, อชินปเวณิํ, กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณํ, สอุตฺตรจฺฉทํ, อุภโตโลหิตกูปธานนฺติฯ มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโน’’ติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ น, ภิกฺขเว, อุจฺจาสยนมหาสยนานิ ธาเรตพฺพานิ, เสยฺยถิทํ – อาสนฺทิ, ปลฺลโงฺก, โคนโก, จิตฺตโก, ปฏิกา, ปฏลิกา, ตูลิกา, วิกติกา, อุทฺธโลมิ, เอกนฺตโลมิ, กฏฺฏิสฺสํ, โกเสยฺยํ, กุตฺตกํ, หตฺถตฺถรํ, อสฺสตฺถรํ, รถตฺถรํ, อชินปเวณิ, กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณํ, สอุตฺตรจฺฉทํ, อุภโตโลหิตกูปธานํฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติฯ

อุจฺจาสยนมหาสยนปฏิเกฺขโป นิฏฺฐิโตฯ

๑๕๕. สพฺพจมฺมปฏิเกฺขโป

๒๕๕. เตนโข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู – ภควตา อุจฺจาสยนมหาสยนานิ ปฏิกฺขิตฺตานีติ – มหาจมฺมานิ ธาเรนฺติ, สีหจมฺมํ พฺยคฺฆจมฺมํ ทีปิจมฺมํฯ ตานิ มญฺจปฺปมาเณนปิ ฉินฺนานิ โหนฺติ, ปีฐปฺปมาเณนปิ ฉินฺนานิ โหนฺติ, อโนฺตปิ มเญฺจ ปญฺญตฺตานิ โหนฺติ, พหิปิ มเญฺจ ปญฺญตฺตานิ โหนฺติ, อโนฺตปิ ปีเฐ ปญฺญตฺตานิ โหนฺติ, พหิปิ ปีเฐ ปญฺญตฺตานิ โหนฺติฯ มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ‘‘เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโน’’ติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ น, ภิกฺขเว, มหาจมฺมานิ ธาเรตพฺพานิ, สีหจมฺมํ พฺยคฺฆจมฺมํ ทีปิจมฺมํฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู – ภควตา มหาจมฺมานิ ปฏิกฺขิตฺตานีติ – โคจมฺมานิ ธาเรนฺติฯ ตานิ มญฺจปฺปมาเณนปิ ฉินฺนานิ โหนฺติ, ปีฐปฺปมาเณนปิ ฉินฺนานิ โหนฺติ, อโนฺตปิ มเญฺจ ปญฺญตฺตานิ โหนฺติ, พหิปิ มเญฺจ ปญฺญตฺตานิ โหนฺติ, อโนฺตปิ ปีเฐ ปญฺญตฺตานิ โหนฺติ, พหิปิ ปีเฐ ปญฺญตฺตานิ โหนฺติฯ อญฺญตโรปิ ปาปภิกฺขุ อญฺญตรสฺส ปาปุปาสกสฺส กุลูปโก โหติฯ อถ โข โส ปาปภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน ตสฺส ปาปุปาสกสฺส นิเวสนํ เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญเตฺต อาสเน นิสีทิฯ อถ โข โส ปาปุปาสโก เยน โส ปาปภิกฺขุ เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ปาปภิกฺขุํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เตน โข ปน สมเยน ตสฺส ปาปุปาสกสฺส วจฺฉโก โหติ ตรุณโก อภิรูโป ทสฺสนีโย ปาสาทิโก จิโตฺร, เสยฺยถาปิ ทีปิจฺฉาโปฯ อถ โข โส ปาปภิกฺขุ ตํ วจฺฉกํ สกฺกจฺจํ อุปนิชฺฌายติฯ อถ โข โส ปาปุปาสโก ตํ ปาปภิกฺขุํ เอตทโวจ – ‘‘กิสฺส, ภเนฺต, อยฺโย อิมํ วจฺฉกํ สกฺกจฺจํ อุปนิชฺฌายตี’’ติ? ‘‘อโตฺถ เม, อาวุโส, อิมสฺส วจฺฉกสฺส จเมฺมนา’’ติฯ อถ โข โส ปาปุปาสโก ตํ วจฺฉกํ วธิตฺวา จมฺมํ วิธุนิตฺวา

ตสฺส ปาปภิกฺขุโน ปาทาสิฯ อถ โข โส ปาปภิกฺขุ ตํ จมฺมํ สงฺฆาฏิยา ปฏิจฺฉาเทตฺวา อคมาสิฯ อถ โข สา คาวี วจฺฉคิทฺธินี ตํ ปาปภิกฺขุํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธิฯ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ''กิสฺส ตฺยายํ, อาวุโส, คาวี ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธี''ติ? ''อหมฺปิ โข, อาวุโส, น ชานามิ เกน [เกนจิ (ก.)]มฺยายํ คาวี ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธี''ติฯ เตน โข ปน สมเยน ตสฺส ปาปภิกฺขุโน สงฺฆาฏิ โลหิเตน มกฺขิตา โหติฯ ภิกฺขู เอวมาหํสุ – ''อยํ ปน เต, อาวุโส, สงฺฆาฏิ กึ กตา''ติ? อถ โข โส ปาปภิกฺขุ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิฯ ''กึ ปน ตฺวํ, อาวุโส, ปาณาติปาเต สมาทเปสี''ติ? ''เอวมาวุโส''ติฯ เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา เต อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ''กถญฺหิ นาม ภิกฺขุ ปาณาติปาเต สมาทเปสฺสติ, นนุ ภควตา อเนกปริยาเยน ปาณาติปาโต ครหิโต, ปาณาติปาตา เวรมณี ปสตฺถา''ติฯ อถ โข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ

อถ โข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ตํ ปาปภิกฺขุํ ปฏิปุจฺฉิ – ''สจฺจํ กิร ตฺวํ, ภิกฺขุ, ปาณาติปาเต สมาทเปสี''ติ? สจฺจํ ภควาติ…เป.… กถญฺหิ นาม ตฺวํ, โมฆปุริส, ปาณาติปาเต สมาทเปสฺสสิ, นนุ มยา, โมฆปุริส, อเนกปริยาเยน ปาณาติปาโต ครหิโต, ปาณาติปาตา เวรมณี ปสตฺถาฯ เนตํ, โมฆปุริส, อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย…เป.… วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ''น, ภิกฺขเว, ปาณาติปาเต สมาทเปตพฺพํฯ โย สมาทเปยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตโพฺพฯ น, ภิกฺขเว, โคจมฺมํ ธาเรตพฺพํฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสฯ น จ, ภิกฺขเว, กิญฺจิ จมฺมํ ธาเรตพฺพํฯ โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสา''ติฯ

สพฺพจมฺมปฏิเกฺขโป นิฏฺฐิโตฯ

๑๕๖. คิหิวิกตานุญฺญาตาทิ

๒๕๖. เตนโข ปน สมเยน มนุสฺสานํ มญฺจมฺปิ ปีฐมฺปิ จโมฺมนทฺธานิ โหนฺติ, จมฺมวินทฺธานิฯ ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา นาภินิสีทนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, คิหิวิกตํ อภินิสีทิตุํ, น เตฺวว อภินิปชฺชิตุนฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน วิหารา จมฺมวเทฺธหิ โอคุมฺผิยนฺติ [โอคุมฺภิยนฺติ (ก.)]ฯ ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา นาภินิสีทนฺติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, พนฺธนมตฺตํ อภินิสีทิตุนฺติฯ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สอุปาหนา คามํ ปวิสนฺติฯ มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขิยฺยนฺติ วิปาเจนฺติ – ''เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโน''ติฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯ น, ภิกฺขเว, สอุปาหเนนคาโม ปวิสิตโพฺพฯ โย ปวิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติฯ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหติ, น สโกฺกติ วินา อุปาหเนน คามํ ปวิสิตุํฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, คิลาเนน ภิกฺขุนา สอุปาหเนน คามํ ปวิสิตุนฺติฯ

คิหิวิกตานุญฺญาตาทิ นิฏฺฐิตาฯ

๑๕๗. โสณกุฏิกณฺณวตฺถุ

๒๕๗. [อุทา. ๔๖ โสกสุเตฺตน สํสนฺทิตฺวา ปสฺสิตพฺพํ] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหากจฺจาโน อวนฺตีสุ วิหรติ กุรรฆเร [กุรุรฆเร (ก.)] ปปตเก [ปปาเต (สี. สฺยา.) ปวเตฺต (อุทา. ๔๖)]ปพฺพเตฯ เตน โข ปน สมเยน โสโณ อุปาสโก กุฏิกโณฺณ อายสฺมโต มหากจฺจานสฺส อุปฏฺฐาโก โหติฯ อถ โข โสโณ อุปาสโก กุฏิกโณฺณ เยนายสฺมา มหากจฺจาโน เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข โสโณ อุปาสโก กุฏิกโณฺณ อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ เอตทโวจ – ‘‘ยถา ยถาหํ, ภเนฺต, อเยฺยน มหากจฺจาเนน ธมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํฯ อิจฺฉามหํ, ภเนฺต, เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตุํ ฯ ปพฺพาเชตุ มํ, ภเนฺต, อโยฺย มหากจฺจาโน’’ติฯ ( ) [(เอวํ วุเตฺต อายสฺมา มหากจฺจายโน โสณํ อุปาสกํ กุฏิกณฺณํ เอตทโวจ) (สฺยา. อุทา. ๔๖)] ‘‘ทุกฺกรํ โข, โสณ, ยาวชีวํ เอกเสยฺยํ เอกภตฺตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํฯ อิงฺฆ, ตฺวํ, โสณ , ตเตฺถว อคาริกภูโต พุทฺธานํ สาสนํ อนุยุญฺช, กาลยุตฺตํ เอกเสยฺยํ เอกภตฺตํ พฺรหฺมจริย’’นฺติฯ อถ โข โสณสฺส อุปาสกสฺส กุฏิกณฺณสฺส โย อโหสิ ปพฺพชฺชาภิสงฺขาโร โส ปฏิปฺปสฺสมฺภิฯ ทุติยมฺปิ โข โสโณ อุปาสโก กุฏิกโณฺณ …เป.… ตติยมฺปิ โข โสโณ อุปาสโก กุฏิกโณฺณ เยนายสฺมา มหากจฺจาโน เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข โสโณ อุปาสโก กุฏิกโณฺณ อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ เอตทโวจ – ‘‘ยถา ยถาหํ, ภเนฺต, อเยฺยน มหากจฺจาเนน ธมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, นยิทํ สุกรํ อคารํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิขิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตุํฯ อิจฺฉามหํ, ภเนฺต, เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตุํฯ ปพฺพาเชตุ มํ, ภเนฺต, อโยฺย มหากจฺจาโน’’ติฯ อถ โข อายสฺมามหากจฺจาโน โสณํ อุปาสกํ กุฏิกณฺณํ ปพฺพาเชสิฯ เตน โข ปน สมเยน อวนฺติทกฺขิณาปโถ อปฺปภิกฺขุโก โหติฯ อถ โข อายสฺมา มหากจฺจาโน ติณฺณํ วสฺสานํ อจฺจเยน กิเจฺฉน กสิเรน ตโต ตโต ทสวคฺคํ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา อายสฺมนฺตํ โสณํ อุปสมฺปาเทสิฯ

โสณกุฏิกณฺณวตฺถุ นิฏฺฐิตํฯ

๑๕๘. มหากจฺจานสฺส ปญฺจวรปริทสฺสนา

อถ โข อายสฺมโต โสณสฺส วสฺสํวุฏฺฐสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตโกฺก อุทปาทิ – ‘‘สุโตเยว โข เม โส ภควา เอทิโส จ เอทิโส จาติ, น จ มยา สมฺมุขา ทิโฏฺฐ, คเจฺฉยฺยาหํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ, สเจ มํ อุปชฺฌาโย อนุชาเนยฺยา’’ติฯ อถ โข อายสฺมา โสโณ สายนฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต เยนายสฺมา มหากจฺจาโน เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิโนฺน โข อายสฺมา โสโณ อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ เอตทโวจ – ‘‘อิธ มยฺหํ, ภเนฺต, รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตโกฺก อุทปาทิ – ‘สุโต เยว โข เม โส ภควา เอทิโส จ เอทิโส จาติ, น จ มยา สมฺมุขา ทิโฏฺฐ, คเจฺฉยฺยาหํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ, สเจ มํ อุปชฺฌาโย อนุชาเนยฺยา’ติ; คเจฺฉยฺยาหํ, ภเนฺต, ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ, สเจ มํ อุปชฺฌาโย อนุชานาตี’’ติฯ ‘‘สาธุ สาธุ, โสณฯ คจฺฉ ตฺวํ, โสณ, ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํฯ ทกฺขิสฺสสิ ตฺวํ, โสณ, ตํ ภควนฺตํ ปาสาทิกํ ปสาทนียํ สนฺตินฺทฺริยํ สนฺตมานสํ อุตฺตมทมถสมถํ อมนุปฺปตฺตํ ทนฺตํ คุตฺตํ ยตินฺทฺริยํ นาคํฯ เตน หิ ตฺวํ, โสณ, มม วจเนน ภควโต ปาเท สิรสา

วนฺท – ‘อุปชฺฌาโย เม, ภนฺเต, อายสฺมา มหากจฺจาโน ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทตี’’’ติฯ เอวญฺจ วเทหิ – ‘‘อวนฺติทกฺขิณาปโถ, ภนฺเต, อปฺปภิกฺขุโก, ติณฺณํ เม วสฺสานํ อจฺจเยน กิเจฺฉน กสิเรน ตโต ตโต ทสวคฺคํ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา อุปสมฺปทํ อลตฺถํ; อเปฺปว นาม ภควา อวนฺติทกฺขิณาปเถอปฺปตเรน คเณน อุปสมฺปทํ อนุชาเนยฺยฯ อวนฺติทกฺขิณาปเถ, ภนฺเต, กณฺหุตฺตรา ภูมิ ขรา โคกณฺฏกหตา; อเปฺปว นาม ภควา อวนฺติทกฺขิณาปเถ คุณงฺคุณูปาหนํ อนุชาเนยฺยฯ อวนฺติทกฺขิณาปเถ, ภนฺเต, นหานครุกา มนุสฺสา อุทกสุทฺธิกา; อเปฺปว นาม ภควา อวนฺติทกฺขิณาปเถ ธุวนหานํ อนุชาเนยฺยฯ อวนฺติทกฺขิณาปเถ, ภนฺเต, จมฺมานิ อตฺถรณานิ, เอฬกจมฺมํ อชจมฺมํ มิคจมฺมํฯ เสยฺยถาปิ, ภนฺเต, มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ เอรคู โมรคู มชฺชารู [มชฺฌารู (ก.)] ชนฺตู, เอวเมว โข, ภนฺเต, อวนฺติทกฺขิณาปเถ จมฺมานิ อตฺถรณานิ, เอฬกจมฺมํ อชจมฺมํ มิคจมฺมํ; อเปฺปว นาม ภควา อวนฺติทกฺขิณาปเถ จมฺมานิ อตฺถรณานิ อนุชาเนยฺย, เอฬกจมฺมํ อชจมฺมํ มิคจมฺมํฯ เอตรหิ, ภนฺเต, มนุสฺสา นิสฺสีมคตานํ ภิกฺขูนํ จีวรํ เทนฺติ – ‘อิมํ จีวรํ อิตฺถนฺนามสฺส เทมา’’’ติฯ เต อาคนฺตฺวา อาโรเจนฺติ – ‘อิตฺถนฺนาเมหิ เต, อาวุโส, มนุเสฺสหิ จีวรํ ทินฺน’นฺติ เต กุกฺกุจฺจายนฺตา น สาทิยนฺติ – ‘มา โน นิสฺสคฺคิยํ อโหสี’ติ; อเปฺปว นาม ภควา จีวเร ปริยายํ อาจิเกฺขยฺยา’’ติฯ ‘‘เอวํ, ภนฺเต’’ติ โข อายสฺมา โสโณ อายสฺมโต มหากจฺจานสฺส ปฏิสฺสุตฺวา อุฎฺฐายาสนา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เยน สาวตฺถิ เตน ปกฺกามิฯ อนุปุเพฺพน เยน สาวตฺถิ เชตวนํ อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราโม เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามเนฺตสิ – ‘‘อิมสฺส, อานนฺท, อาคนฺตุกสฺส ภิกฺขุโน เสนาสนํ ปญฺญาเปหี’’ติฯ อถ โข อายสฺมา อานโนฺท – ‘‘ยสฺส โข มํ ภควา อาณาเปติ, ‘อิมสฺส, อานนฺท, อาคนฺตุกสฺส ภิกฺขุโน เสนาสนํ ปญฺญาเปหี’ติ, อิจฺฉติ ภควา เตน ภิกฺขุนา สทฺธิํ เอกวิหาเร วตฺถุํ, อิจฺฉติ ภควา อายสฺมตา โสเณน สทฺธิํ เอกวิหาเร วตฺถุ’’นฺติ – ยสฺมิํ วิหาเร ภควา วิหรติ ตสฺมิํ วิหาเร อายสฺมโต โสณสฺส เสนาสนํ ปญฺญาเปสิฯ

๒๕๘. อถ โข ภควา พหุเทว รตฺติํ อโชฺฌกาเส วีตินาเมตฺวา วิหารํ ปาวิสิฯ อายสฺมาปิ โข โสโณ พหุเทว รตฺติํ อโชฺฌกาเส วีตินาเมตฺวา วิหารํ ปาวิสิฯ อถ โข ภควา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฎฺฐาย อายสฺมนฺตํ โสณํ อเชฺฌสิ – ‘‘ปฏิภาตุ ตํ, ภิกฺขุ, ธโมฺม ภาสิตุ’’นฺติฯ ‘‘เอวํ, ภนฺเต’’ติ โข อายสฺมา โสโณ ภควโต ปฏิสฺสุณิตฺวา สพฺพาเนว อฎฺฐกวคฺคิกานิ สเรน อภาสิฯ อถ โข ภควา อายสฺมโต โสณสฺส สรภญฺญปริโยสาเน อพฺภานุโมทิ – ‘‘สาธุ, สาธุ, ภิกฺขุฯ สุคฺคหิตานิ โข เต, ภิกฺขุ, อฎฺฐกวคฺคิกานิ , สุมนสิกตานิ สูปธาริตานิฯ กลฺยาณิยาปิ วาจาย สมนฺนาคโต, วิสฺสฎฺฐาย, อเนลคลาย [อเนฬคลาย (ก.)], อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยาฯ กติวโสฺสสิ ตฺวํ, ภิกฺขู’’ติ? ‘‘เอกวโสฺสหํ, ภควา’’ติฯ ‘‘กิสฺส ปน ตฺวํ, ภิกฺขุ, เอวํ จิรํ อกาสี’’ติ? ‘‘จิรํ ทิโฎฺฐ เม, ภนฺเต, กาเมสุ อาทีนโว, อปิ จ สมฺพาธาฆราวาสา พหุกิจฺจา พหุกรณียา’’ติฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ –

[อุทา. ๔๖ อุทาเนปิ]‘‘ทิสฺวา อาทีนวํ โลเก, ญตฺวา ธมฺมํ นิรูปธิํ;
อริโย น รมตี ปาเป, ปาเป น รมตี สุจี’’ติฯ

อถ โข อายสฺมา โสโณ – ปฏิสโมฺมทติ โข มํ ภควา, อยํ ขฺวสฺส กาโล ยํ เม อุปชฺฌาโย ปริทสฺสีติ – อุฎฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺ

ตํ เอตทโวจ – ‘‘อุปชฺฌาโย เม, ภนฺเต, อายสฺมา มหากจฺจาโน ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทติ, เอวญฺจ วเทติ อวนฺติทกฺขิณาปโถ, ภนฺเต, อปฺปภิกฺขุโกฯ ติณฺณํ เม วสฺสานํ อจฺจเยน กิเจฺฉน กสิเรน ตโต ตโต ทสวคฺคํ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา อุปสมฺปทํ อลตฺถํ, อเปฺปว นาม ภควา อวนฺติทกฺขิณาปเถ อปฺปตเรน คเณน อุปสมฺปทํ อนุชาเนยฺยฯ อวนฺติทกฺขิณาปเถ, ภนฺเต, กณฺหุตฺตรา ภูมิ ขรา โคกณฺฏกหตา; อเปฺปว นาม ภควา อวนฺติทกฺขิณาปเถ คุณงฺคุณูปาหนํ อนุชาเนยฺยฯ อวนฺติทกฺขิณาปเถ, ภนฺเต, นหานครุกา มนุสฺสา อุทกสุทฺธิกา, อเปฺปว นาม ภควา อวนฺติทกฺขิณาปเถ ธุวนหานํ อนุชาเนยฺยฯ อวนฺติทกฺขิณาปเถ, ภนฺเต, จมฺมานิ อตฺถรณานิ, เอฬกจมฺมํ อชจมฺมํ มิคจมฺมํฯ เสยฺยถาปิ, ภนฺเต, มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ เอรคู โมรคู มชฺชารู ชนฺตู , เอวเมว โข, ภนฺเต, อวนฺติทกฺขิณาปเถ จมฺมานิ อตฺถรณานิ, เอฬกจมฺมํ อชจมฺมํ มิคจมฺมํ; อเปฺปว นาม ภควา อวนฺติทกฺขิณาปเถ จมฺมานิ อตฺถรณานิ อนุชาเนยฺย, เอฬกจมฺมํ อชจมฺมํ มิคจมฺมํฯ เอตรหิ, ภนฺเต, มนุสฺสา นิสฺสีมคตานํ ภิกฺขูนํ จีวรํ เทนฺติ – ‘อิมํ จีวรํ อิตฺถนฺนามสฺส เทมา’ติฯ เต อาคนฺตฺวา อาโรเจนฺติ – ‘อิตฺถนฺนาเมหิ เต, อาวุโส, มนุเสฺสหิ จีวรํ ทินฺน’นฺติฯ เต กุกฺกุจฺจายนฺตา น สาทิยนฺติ – ‘มา โน นิสฺสคฺคิยํ อโหสี’ติ; อเปฺปว นาม ภควา จีวเร ปริยายํ อาจิกฺขยฺยา’’ติฯ

๒๕๙. อถ โข ภควา เอตสฺมิํ นิทาเน เอตสฺมิํ ปกรเณ ธมฺมิํ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามเนฺตสิ – ‘‘อวนฺติทกฺขิณาปโถ, ภิกฺขเว, อปฺปภิกฺขุโกฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สพฺพปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ วินยธรปญฺจเมน คเณน อุปสมฺปทํฯ ตตฺริเม ปจฺจนฺติมา ชนปทา – ปุรตฺถิมาย ทิสาย คชงฺคลํ [กชงฺคลํ (สี. สฺยา.)] นาม นิคโม, ตสฺส ปเรน มหาสาลา, ตโต ปรา ปจฺจนฺติมา ชนปทา, โอรโต มเชฺฌ; ปุรตฺถิมทกฺขิณาย ทิสาย สลฺลวตี [สลลวตี (สี.)] นาม นที, ตโต ปรา ปจฺจนฺติมา ชนปทา, โอรโต มเชฺฌ; ทกฺขิณาย ทิสาย เสตกณฺณิกํ นาม นิคโม, ตโต ปรา ปจฺจนฺติมา ชนปทา, โอรโต มเชฺฌ; ปจฺฉิมาย ทิสาย ถูณํ นาม พฺราหฺมณคาโม, ตโต ปรา ปจฺจนฺติมา ชนปทา, โอรโต มเชฺฌ; อุตฺตราย ทิสาย อุสีรทฺธโช นาม ปพฺพโต, ตโต ปรา ปจฺจนฺติมา ชนปทา, โอรโต มเชฺฌ ฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, เอวรูเปสุ ปจฺจนฺติเมสุชนปเทสุ วินยธรปญฺจเมน คเณน อุปสมฺปทํฯ อวนฺติทกฺขิณาปเถ, ภิกฺขเว, กณฺหุตฺตรา ภูมิ ขรา โคกณฺฏกหตาฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สพฺพปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ คุณงฺคุณูปาหนํฯ อวนฺติทกฺขิณาปเถ, ภิกฺขเว, นหานครุกา มนุสฺสา อุทกสุทฺธิกาฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สพฺพปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ ธุวนหานํฯ อวนฺติทกฺขิณาปเถ, ภิกฺขเว, จมฺมานิ อตฺถรณานิ, เอฬกจมฺมํ อชจมฺมํ มิคจมฺมํฯ เสยฺยถาปิ, ภิกฺขเว, มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ เอรคู โมรคู มชฺชารู ชนฺตู, เอวเมว โข, ภิกฺขเว, อวนฺติทกฺขิณาปเถ จมฺมานิ อตฺถรณานิ, เอฬกจมฺมํ อชจมฺมํ มิคจมฺมํฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สพฺพปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ จมฺมานิ อตฺถรณานิ, เอฬกจมฺมํ อชจมฺมํ มิคจมฺมํฯ อิธ ปน, ภิกฺขเว, มนุสฺสา นิสฺสีมคตานํ ภิกฺขูนํ จีวรํ เทนฺติ – ‘อิมํ จีวรํ อิตฺถนฺนามสฺส เทมา’ติฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว, สาทิตุํ, น ตาว ตํ คณนูปคํ ยาว น หตฺถํ คจฺฉตี’’ติฯ

มหากจฺจานสฺส ปญฺจวรปริทสฺสนา นิฎฺฐิตาฯ

จมฺมกฺขนฺธโก ปญฺจโมฯ

๑๕๙. ตสฺสุทฺทานํ

ราชา จ มาคโธ โสโณ, อสีติสหสฺสิสฺสโร;

สาคโต คิชฺฌกูฏสฺมึ, พหุํ ทเสฺสติ อุตฺตริํฯ

ปพฺพชฺชารทฺธภิชฺชิํสุ , วีณํ เอกปลาสิกํ;
นีลา ปีตา โลหิติกา, มญฺชิฏฺฐา กณฺหเมว จฯ

มหารงฺคมหานามา, วทฺธิกา จ ปฏิกฺขิปิ;
ขลฺลกา ปุฏปาลิ จ, ตูลติตฺติรเมณฺฑชาฯ

วิจฺฉิกา โมรจิตฺรา จ, สีหพฺยคฺฆา จ ทีปิกา;
อชินุทฺทา มชฺชารี จ, กาฬลฺวกปริกฺขฏาฯ

ผลิตฺปาหนาขิลา, โธตขาณุขฏขฏา;
ตาลเวฬุติณํ เจว, มุญฺชปพฺพชหินฺตาลาฯ

กมลกมฺพลโสวณฺณา , รูปิกา มณิเวฬุริยา;
ผลิกา กํสกาจา จ, ติปุสีสญฺจ ตมฺพกาฯ

คาวี ยานํ คิลาโน จ, ปุริสายุตฺตสิวิกา;
สยนานิ มหาจมฺมา, โคจเมฺมหิ จ ปาปโกฯ

คิหีนํ จมฺมวเทฺธหิ, ปวิสนฺติ คิลายโน;
มหากจฺจายโน โสโณ, สเรน อฏฺฐกวคฺคิกํฯ

อุปสมฺปทํ ปญฺจหิ, คุณงฺคุณา ธุวสินา;
จมฺมตฺถรณานุญฺญาสิ, น ตาว คณนูปคํ;
อทาสิ เม วเร ปญฺจ, โสณเตฺถรสฺส นายโกติฯ

อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถูนิ เตสฏฺฐิฯ

จมฺมกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโตฯ